

9. Lebedev S. I. Determining the Level of High-Speed Abilities of Young Soccer Players Aged from 10 to 12 Years / S.I. Lebedev // Pedagogics, Psychology, Medical-Biological Problems of Physical Training and Sports, 2013. – vol. 8. – P. 56–60. doi:10.6084/m9.figshare.74578.

10. Vilkner, H. J. Ansätze zur Charakteristik der Beziehungen Zwischen Koordinativen und Konditionellen Fähigkeiten / H. J. Vilkner // Theorie und Praxis der Körperkultur. – 1989. – Beih. 2. – S. 112–113.

Болотов О.О.
Національний транспортний університет

ПЕДАГОГІЧНИЙ ВПЛИВ НА ВИХОВАННЯ МІЖСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Міжособистісне спілкування студентської молоді сьогодення вимагає значної уваги як соціально-значущий фактор та потребує педагогічного впливу саме засобами фізичного виховання.

Адже саме в навчально-виховному процесі фізичне виховання відіграє значну роль не тільки як здоров'я зберігаючий і здоров'я утворюючий фактор, але й як фактор оптимізації міжособистісного спілкування студентської молоді.

Ключові слова: педагогічний вплив, міжособистісне спілкування, студенти, фізичне виховання.

Болотов О.А. Педагогическое воздействие на воспитание межличностного общения студентов в условиях учебно-воспитательного процесса средствами физического воспитания. Межличностное общение студенческой молодежи настоящее требует значительного внимания как социально-значимый фактор и требует педагогического воздействия именно средствами физического воспитания.

Именно в учебно-воспитательном процессе физическое воспитание играет значительную роль не только как здоровье сберегающий и здоровье образующий фактор, но и как фактор оптимизации межличностного общения студенческой молодежи.

Ключевые слова: педагогическое воздействие, межличностное общение, студенты, физическое воспитание, спорт.

Bolotov O. O. Teaching effect on interpersonal education of students in the educational process by means of physical education. Interpersonal communication of students today requires considerable attention as a social factor and requires significant pedagogical impact is by means of physical education.

It is in the educational process of physical education plays a significant role not only as a health retaining and creating a health factor, but also as a factor of optimization of interpersonal communication students.

Interpersonal interaction and communication in the sports and sports activities are due primarily to specific individuals (including a competitive) exercises, the implementation of social and educational potential which takes place in all major types of interaction - the destination, motivational.

Desired effect in the prevention of group tension provides the best pedagogical management. The most productive method here is the approval, support, education responsible for the successful execution of the task group. Particularly important role played by the positive impact of formal or informal leader of the student group. This is because the approval and support of the leader is not only a means of regulation of behavior, but as a stimulus, which increases the volitional activity of students of mobilizing the maximum expression of its capabilities and to some extent compensate for the lack of sportsmanship, gaps in the development of physical qualities.

The leading motif in the regulation of behavior of student youth in meaningful collective sports activities is a common goal - the desire to win. Against this restructuring motives of the students are frequent dramatic changes in the structure installation. So they do not spend the effort to suppress impulsive outbursts and negative emotions, as guided by positive actions help partners and their support regardless of his personal sympathy or antipathy to them.

Key words: pedagogical influence, interpersonal communication, students, physical education.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У педагогічній практиці накопичено певний досвід використання фізичних вправ для оптимізації міжособистісного спілкування та професійної взаємодії молоді [4, 6]. Разом з тим цей досвід в більшій мірі носить емпіричний характер і не підтверджений результатами комплексних наукових досліджень.

У зв'язку з вищевикладеним видавалося вельми актуальним вивченням умов і можливості, що створюються в процесі занять фізичною культурою і спортом, для формування у студентів навичок міжособистісного спілкування і колективної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема педагогічної підготовки у науковій літературі розглядається як на рівні складових цього процесу (О. Бондарєвська, В. Кан-Калік, В. Краєвський, З. Равкін, О. Щербаков, П. Щербань та ін.), так і в цілому (О.Абдулліна, І. Зязюн, О. Мороз, С. Єлканов, Р. Сеульський В. Сластьонін та ін.).

Метою дослідження: є визначення впливу занять фізичним вихованням на формування у студентів навичок міжособистісного спілкування і колективної взаємодії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вирішення поставленого завдання була спланована і проведена серія педагогічних експериментів, в ході яких перевірялися наступні гіпотези.

Перша - передбачалося, що до числа найбільш ефективних засобів, що сприяють оптимізації між індивідуальних зв'язків студентів, зміцненню взаєморозуміння і співпраці, на початковому етапі їх перебування в навчальному колективі ставляться цінності спільної фізкультурно-спортивної діяльності. Спілкування в даній сфері виступає як необхідний і суттєвий фактор, який впливає не тільки рухову активність, а й функцію обміну інформацією та емоціями, який містить елемент керування взаємозалежною діяльністю

студентів і психологічним кліматом, сформованим в колективі. Завдяки такій взаємодії досягається розуміння і розвивається співробітництво в студентському середовищі[1;8].

Друга - спільна спортивно-колективна, туристська і змагальна діяльність може в окремих випадках і поляризувати студентські відносини, якщо при її організації не враховується рівень фізичної і спортивної підготовленості студентів. Педагогічної корекції піддавалися організація і методика проведення навчальних занять і спортивно-масової роботи.

Основний акцент був зроблений на використання методів і методичних прийомів, що забезпечують активне включення студентів в навчально-виховний процес. При цьому виділялися дві групи прийомів управління виховним впливом[7].

Перша група включала в себе загально-педагогічні прийоми, раціонально використовуються педагогом, такі як заохочення, підвищення відповідальності за особисту підготовленість, виховання турботи про успіхи своїх однокурсників і ін.

Друга група складалася з методичних прийомів і педагогічних ситуацій, характерних для спільної фізкультурно-спортивної діяльності. Сюди, перш за все, слід віднести ситуації змагальної співучасті, коли вся група співпереживає за успіх одного, або декількох своїх членів в їх змагальній боротьбі з членами іншого студентського колективу; методичні прийоми, що створюють можливості для умовного самовираження особистості, програвання певної ролі у взаємодії з іншими студентами. Всі використані методи і методичні прийоми були спрямовані переважно на рішення виховних завдань і виконували певні функції, органічно випливають з характеру фізкультурно-спортивної діяльності випробовуваних[9].

Ці функції полягали в наступному: 1. Формувалися, уточнювалися і закріплювалися знання, уявлення та поняття про норми студентських відносин, безпосередньо пов'язаних з вивченням і вдосконаленням рухових дій (по відношенню до колективу навчальної групи, навчальним завданням і доручень, до партнерів, суперників в ході навчальних змагань, які виховують ситуацій, до викладачів, тренерів, матеріальних цінностей і т. п.). 2. Створювався позитивний емоційний настрій перед виконанням вправ і рішенням ситуацій підвищеної складності [5]. 3. Стимулювати подолання труднощів при виконанні вправ, пов'язаних з елементами ризику. Схвалювалися взаємодопомога і підтримка партнерів. 4. Студенти привчалися до організованості, дисциплінованості і скромності поведінки як до необхідних умов навчальної та тренувальної роботи. 5. Студенти включалися в організовану колективну діяльність, привчалися до роботи в колективі, до взаємоповаги і поваги до громадському активу, до старших студентів [10].

Таким чином, в поєднанні методів виховання із засобами фізичної культури визначилися такі форми педагогічного управління: 1) випереджає - виконання фізичних вправ, завдань; 2) супутня - виконання вправ і завдань; 3) укладає - виконання відповідних рухових дій. У всіх цих формах здійснювалися емоційно стимулююча, виховно-освітня і дієво-контролююча функції. Позитивно оцінюючи виховну роль фізичної підготовки і спорту, слід, однак, проаналізувати і деякі специфічні особливості фізкультурно-спортивної діяльності[2].

Ідеться про вивчення форм фізичної культури, а також видів спорту з точки зору їх впливу на формування особистісних якостей студентів та вдосконалення міжособистісної взаємодії в студентських колективах. У навчальній програмі з фізичного виховання студентів виділяються такі форми, як навчальні заняття, ранкова фізична зарядка, заняття спортом. На основі узагальнення та аналізу результатів анкетування 90 студентів 1-5 курсів, а також 29 фахівців з фізичної культури і спорту: викладачів навчальних закладів, тренерів зі спорту і ін., Нами було виявлено значення кожної форми фізичної культури в виховний вплив на формування особистості студента і міжособистісного взаємодії в студентських колективах. 56% опитаних студентів виділяють в якості ведучої форми фізичної культури, що впливає в більшій мірі на розвиток міжособистісної взаємодії і спілкування, заняття в спортивних секціях. 41% опитаних основною формою фізичної культури, найбільш успішно вирішальною названі виховні завдання, вважають навчальні заняття. І тільки 5% опитаних студентів віддають пріоритет ранковій фізичній гімнастиці[3].

При відповіді на питання: «Які форми фізичної культури в більшій мірі сприяють удосконаленню міжособистісного взаємодії і спілкування?»

Фахівці з фізичної культури віддали перевагу спортивній роботі - 52% відповідей, навчальних занять - 35%, самостійних занять фізичною культурою - 7%, ранкової фізичної гімнастики - 6%. У зв'язку з цим при вивченні фізкультурно-спортивної діяльності як засобу виховання особистості представляється необхідним проаналізувати психолого-педагогічні можливості окремих видів спорту та змагальних вправ. В аналогічних випадках, на думку Г.С. Богданової [3], у науці використовується прийом, заснований на порівнянні досліджуваних об'єктів по одному або декільком найбільш істотним ознаками, а потім об'єднання їх в певне число класів або груп. Така систематика дозволяє розкривати внутрішні зв'язки між об'єктами і закономірності їх розвитку, служить платформою для узагальнюючих висновків, обґрунтованих прогнозах і практичних рекомендацій[4;8].

В основі запропонованої психологічної класифікації видів спорту і змагальних вправ в якості критерію, за яким порівнюються, а потім групуються досліджувані об'єкти, обрано взаємодію спортсменів. Воно проявляється в двох основних формах: по відношенню до супротивника - у формі протиставлення (суперництва), по відношенню до партнерів - в формі співпраці [3].

Відрізняючись від відносин протиставлення, конфліктності, суперництва, властивих взаємодії супротивників, відносини між взаємодією з партнерами спрямовані на об'єднання зусиль для досягнення спільної мети спортивної перемоги.

Результати дослідження та їх обговорення. Нами була уточнена систематика видів спорту і змагальних вправ, які зведені до чотирьох груп, що розрізняються особливостями взаємодії між спортсменами.

До першої групи увійшли види спорту і спортивні вправи, які характеризуються високим рівнем міжособистісної взаємодії учасників, зумовленого взаємозв'язком спільної навчально-тренувальної та змагальної діяльності. Це всі види командних спортивних ігор, акробатика парна і групова, спортивні танці, легка атлетика і т. д. До другої групи увійшли види спорту і спортивні вправи, які характеризуються середнім рівнем взаємодії учасників спільної діяльності.

У цих видах спорту передбачається можливість контактів між спортсменами або під час тренувальних занять (наприклад, надання допомоги і страхівка в гімнастиці, стрибкової акробатики), або під час змагань. У цю групу ми віднесли також спортивні вправи, виконувани індивідуально кожним учасником, але вимагають синхронного виконання.

До третьої групи увійшли види спорту з обмеженим рівнем міжособистісної взаємодії спортсменів, які визначаються умовами діяльності (легка атлетика, плавання, важка атлетика та ін.). Дії спортсменів в названих видах спорту носять переважно

індивідуальний або частково індивідуальний характер. У четверту групу увійшли спортивні єдиноборства (бокс, всі види боротьби, контактні єдиноборства, теніс, бадмінтон).

Психічна активність спортсменів-єдиноборців характеризується агресивністю дій по відношенню до суперника. На навчально-тренувальних заняттях товариші по команді часто виступають в ролі спаринг-партнерів, що визначає специфіку взаємодії між ними, названого нами протиборчим взаємозв'язку. Незважаючи на істотні відмінності біодинамічних, біоенергетичних та інших характеристик змагальних вправ і видів спорту, включених в кожну окрему групу, діяльність спортсменів в соціально-психологічному відношенні має важливі спільні риси. Це стало підтвердженням положення про особливу значущість параметра взаємодії партнерів. Спостереження і аналіз представлених даних показують, що діяльність студентів-спортсменів в навчально-тренувальному процесі по індивідуальних видах спорту за умови обмеженості їх міжособистісної взаємодії і спілкування не сприяє створенню сприятливих можливостей для вирішення виховних завдань.

Індивідуалізація тренувального процесу як втілення принципу індивідуального підходу є для спортивного тренування є явищем безперечно прогресивним. Однак, якщо розглядати не тільки спортивний, а й виховний аспект діяльності, слід враховувати, що перебільшене застосування цього принципу може призвести до мимовільної дезінтеграції спортивного колективу: індивідуальний підхід стає в певних випадках причиною виникнення індивідуалізму [7]. Незважаючи на те, що дослідження фахівців переконливо показують, що вирішальним фактором виховання є не характер спортивно-технічної взаємодії, а рівень педагогічного керівництва, що приводить до виникнення або, навпаки, відсутності колективістських відносин в команді незалежно від специфіки виду спорту, все ж не можна не враховувати, що велика взаємопов'язаність учасників діяльності, інтенсивність їх спілкування призводять до значної емоційної насиченості контактів, що, сприяє при правильному педагогічному керівництві формування необхідних моральних відносин в студентському колективі [1;6]. При цьому створюються психологічні умови для переходу формованих відносин в особисту, суб'єктивну оцінку.

Стаючи характерними рисами особистості, вони згодом можуть переноситися нею в нове соціальне середовище, сприяючи швидкій і успішній адаптації до нових умов. У той же час спостереження показують, що мають місце факти небажаного впливу придбаних в спорті якостей, наприклад агресивності, надмірної мотивації домагань, які можуть ускладнювати спортсмену контакти з оточуючими [2].

Найбільший внесок у створення відносин товариської взаємодопомоги і сприятливої психологічної атмосфери в студентських колективах, як правило, вносять представники видів спорту з високим рівнем взаємозв'язку учасників спортивної діяльності, а найменший - представники індивідуальних видів спорту та спортивних єдиноборств.

Аналогічну залежність ми спостерігаємо при аналізі динаміки соціометричних показників, що характеризують стан особистості в групі, потреба в спілкуванні і психологічну сумісність студентів різної спортивної спеціалізації (табл. 1.).

У представників видів спорту з високим рівнем міжособистісної взаємодії (взаємозв'язку спортсменів) середня величина соціометричного статусу, емоційної експансивності по діловому і емоційним критеріям, а також індексу психологічної сумісності значно вищий, ніж у представників інших видів спорту. (Представлені соціально-психологічні показники отримані на основі непараметричної соціометрії.) Спостереження і аналіз соціометричних вимірювань показали, що представники таких видів спорту, як легка атлетика, плавання, спортивні єдиноборства, не користувалися пріоритетом при виборі їх як партнерів для професійного і неформального спілкування.

Таблиця 1

Динаміка соціально-психологічних показників студентів різної спортивної спеціалізації

№ п/п	Соціально-психологічні показники %	Види спорту		
		З високим рівнем взаємозв'язку спортсменів	З середнім рівнем взаємозв'язку спортсменів	З низьким рівнем взаємозв'язку спортсменів
		$\bar{X} \pm m$	$\bar{X} \pm m$	$\bar{X} \pm m$
1.	Соціометричний статус особистості: Діловий Емоційний	49,4 ± 5,3	44,6 ± 6,1	34,9 ± 3,6
		55,2 ± 6,4	52,3 ± 4,9	46,8 ± 4,4
2.	Емоціональна експансивність Ділова Емоційна	42,3 ± 3,7	32,4 ± 3,0	36,4 ± 4,1
		38,4 ± 3,8	33,5 ± 3,7	30,3 ± 2,7
3.	Індекс психологічної сумісності	36,0 ± 3,8	29,5 ± 2,4	24,3 ± 3,3

Вони ж, як правило, мають невисокі показники психологічної сумісності з товаришами по навчальній групі. Це підтверджує наше припущення про те, що в процесі попередньої спортивної діяльності у представників названих видів спорту в певній мірі були обмежені можливості для придбання того соціального досвіду, який би їм у нагоді для більш успішної адаптації до нового соціального середовища.

Важливим аспектом проблеми формування особистості студента в процесі спортивної діяльності є вивчення мотивації занять спортом і туризмом. Для вивчення даного питання нами було проведено спеціальне дослідження, в якому взяли участь 90 студентів Національного технічного університету м. Києва. У структурі мотивації можна виділити домінуючі мотиви, а також другорядні, підлеглі.

Як домінуючого мотиву кожен другий студент визначає можливість зміцнення здоров'я і емоційну привабливість фізичних вправ як засобу задоволення потреби в рухах. Кожен третій студент ВНЗ вважає свої заняття спортом важливим засобом придбання та вдосконалення професійних навичок і якостей. Понад 16% студентів пов'язують свої заняття спортом з необхідністю захисту спортивну честь студентського колективу на змаганнях, така ж частина студентства відчуває задоволення від міжособистісного спілкування в процесі участі в спортивних змаганнях і під час підготовки до них. І тільки близько 6% студентів провідним мотивом занять спортом вважають прагнення до високих спортивних досягнень.

Отримані результати свідчать про те, що в мотивації до спортивної діяльності студентів домінують процесуальні мотиви, орієнтовані на участь в ній, в той час як мотиви досягнення високих спортивних результатів, успіхів у спорті у них відсутні, або носять не наполегливий характер.

Процесуальні мотиви в більшій мірі детерміновані функціональним змістом виду спорту, його емоційними, експресивними моментами. Спортивна діяльність, яка характеризується більшим взаємозв'язком її учасників, визначає пріоритетність мотиву заняття спортом, пов'язаного з можливістю задоволення потреби в спілкуванні. У світлі сучасних уявлень спілкування розглядається як зв'язок взаємодії людей, яка полягає у взаємному обміні інформацією і емоціями для досягнення взаєморозуміння.

При цьому взаєморозуміння визначається як процес сприйняття і інтерпретації інформації з метою з'ясування намірів і пізнання один одного учасниками спілкування, а взаєморегуляції - як формування і уточнення цілей, актуалізація мотивів, програм поведінки, взаємна зміна поведінки партнерів в спілкуванні.

Спілкування, як і діяльність, необхідна умова формування особистості. У процесі спілкування встановлюється спільність ідей, настроїв, поглядів, взаємовплив і взаємодія людей. Проведене нами дослідження показало, що характер взаємозв'язку учасників спортивної діяльності визначає відмінність умов реалізації їх потреби в спілкуванні.

Висновки. Узагальнення результатів теоретичних і експериментальних досліджень, виконаних в рамках даного розділу, дозволяє сформулювати ряд положень, що мають, на наш погляд, істотне значення для педагогічної практики.

Ефективним засобом соціально-особистісного управління, що сприяє оптимізації міжособистісних взаємин студентів, є спільна фізкультурно-спортивна діяльність. Вона створює сприятливі умови для розширення комунікативного досвіду студентської молоді на початковому етапі навчання і виховання.

Фізкультурно-спортивна діяльність, що відрізняється високим рівнем міжособистісного взаємодії, при однаковому рівні педагогічного управління створює більш сприятливі умови для набуття студентами необхідного психолого-педагогічного досвіду, використовуваного при формуванні колективної взаємодії.

Різні форми фізичної культури, а також види спорту в різному ступені сприяють формуванню соціально значущих якостей особистості, виховання патріотизму, що визначають диференційований прояв студентами предметно практичної та комунікативної включеності у вирішення загально колективних завдань.

Проведений аналіз психолого-педагогічного впливу засобів фізичної культури на виховання внутрішньо-колективної узгодженості та міжособистісного спілкування студентів свідчить про високу її ефективності.

Перспективи подальших розвідок. Визначення шляхів більш ефективного вирішення завдань, що до підвищення індивідуального рівня фізичної підготовленості студентів, вдосконалення їх професійного становлення.

Література

1. Бабій В. Г. Аналіз стану фізичної підготовленості студенток при заняттях ритмічною гімнастикою / В. Г. Бабій // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2014. – № 2. – С. 24–26.
2. Безбородих С. М. Компетентнісний підхід у підготовці конкурентоспроможного фахівця / С. М. Безбородих // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. - 2012. - № 22(8). - С. 57-64.
3. Богданова Г. С. Характеристика педагогічних умов підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури / Г. С. Богданова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. - 2013. - № 8(2). - С. 18-24.
4. Глущенко Н. В. Корекція функціонального стану студентів 19-20 років засобами кондиційного тренування (на прикладі плавання) / Н. В. Глущенко, М. В. Маліков // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 9. – С. 26–29.
5. Денисенко І. А. Ефективність використання средств спортивно-оздоровительного туризма в повышении физической подготовленности девушек 18–19 лет / И. А. Денисенко // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2013. – № 3. – С. 24–31.
6. Vandenkov VV. Fizichna pidgotovka v umovakh antiteroristichnoi operacii [Physical training in conditions of anti-terrorists mission]. Naukovo-metodichna konferenciia 26–28 listopada 2014 r., m. Kiiv "Fizichna pidgotovka osobovogo skladu Zbrojnikh sil, inshikh vijs'kovikh formuvan' ta pravookhoronnikh organiv Ukraini" [Scientific-methodic conference "Physical training of Armed forces', other military formations and law enforcement personnel staff of Ukraine", dt. November 26-28, 2014. Kyiv]. Kiev: MOU; 2014. (in Ukrainian)
7. Hlazunov SI. Peculiarities of military officers' physical perfection during troops' being in conditions of positional defense. Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports, 2016;1:13-18. doi:10.15561/18189172.2016.0102
8. Danylenko VA, Khabinets TA. Typical mistakes, made by the cadets, mastering the submission locks, of the higher educational establishments of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Physical Education of Students, 2014;4:20-25. doi:10.6084/m9.figshare.974478
9. Zakorko IP. Special'na fizichna pidgotovka u vishchikh navchal'nikh zakladakh MVS Ukraini z urakhuvanniam individual'nikh osoblivostej motoriki kursantiv. Cand. Diss. [Special physical training in higher educational establishments of MAF of Ukraine, considering individual features of cadets' motor abilities. Cand. Diss.], Kiev; 2001. (in Ukrainian)
10. Kamaev OI, Pilipec AV, Beloshenko UK. Conditions and ways of improvement of training methods of cadets in the Academy of Interior Troops of the MIA of Ukraine. Physical education of students, 2011;2:47-49.